

Διαδικασία της Μπολόνιας και EQF

Αθήνα Ιούνιος 2010

Λουκάς Ζαχείλας, Cedefop

Senior Expert, Qualifications & Learning Outcomes

Λίγα λόγια για τη διαδικασία της Μπολόνιας

Η διακήρυξη της Μπολόνιας¹ έδωσε το εναρκτήριο λάκτισμα της ομώνυμης διαδικασίας που αποσκοπεί στην εισαγωγή ενός συστήματος εύκολα «αναγνώσιμων» και συγκρίσιμων ακαδημαϊκών βαθμών, στην προώθηση της κινητικότητας των σπουδαστών, των διδασκόντων και των ερευνητών, στη διασφάλιση της ποιότητας στην εκπαίδευση και στο συνυπολογισμό της ευρωπαϊκής διάστασης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Στις 18 Σεπτεμβρίου 1988, κατά την 900ή επέτειο του Πανεπιστημίου της Μπολόνιας, οι πρυτάνεις των πανεπιστημίων υπέγραψαν τη «Magna Charta Universitatum». Στο έγγραφο αυτό αναφέρεται ότι «το μέλλον της ανθρωπότητας στο τέλος της τρέχουσας χιλιετίας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την πολιτιστική, επιστημονική και τεχνική ανάπτυξη». Τα πανεπιστήμια σφυρηλατούν αυτή τη γνώση. Στις 25 Μαΐου 1998 με την ευκαιρία της 800ής επετείου του πανεπιστημίου του Παρισιού οι αρμόδιοι υπουργοί για θέματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη Γερμανία, τη Γαλλία, την Ιταλία και το Ηνωμένο Βασίλειο εξέδωσαν τη «Διακήρυξη της Σορβόνης»². Η διακήρυξη αυτή έχει σκοπό να εναρμονίσει την αρχιτεκτονική του ευρωπαϊκού συστήματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Οι υπουργοί υπενθύμισαν ότι «η Ευρώπη που οικοδομούμε δεν είναι μόνο η Ευρώπη του ευρώ, των τραπεζών και της οικονομίας· πρέπει επίσης να αποτελεί την Ευρώπη της γνώσης».

Η διακήρυξη της Μπολόνιας της 19ης Ιουνίου 1999 υπογράφεται από 29 ευρωπαϊκές χώρες, εκ των οποίων τα 15 τότε κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Αυστρία, Βέλγιο, Γερμανία, Δανία, Ελλάδα, Ισπανία, Φινλανδία, Γαλλία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Κάτω Χώρες, Πορτογαλία, Σουηδία, Ηνωμένο Βασίλειο)

1

http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/MDC/BOLOGNA_DECLARATION_1.pdf

2

http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/MDC/SORBONNE_DECLARATION1.pdf

καθώς και τα δέκα κράτη που εντάχθηκαν στην ΕΕ την 1η Μαΐου 2004 (Τσεχική Δημοκρατία, Εσθονία, Ουγγαρία, Λιθουανία, Λετονία, Μάλτα, Πολωνία, Σλοβενία , Σλοβακία). Η Κύπρος, που έγινε μέλος της ΕΕ επίσης την 1η Μαΐου 2004, προσχώρησε στη διαδικασία της Μπολόνιας μετά την αποδοχή από τους υπουργούς της προσχώρησής της το 2001 στην Πράγα³. Τη διακήρυξη έχουν επίσης υπογράψει η Ισλανδία, η Νορβηγία η Ελβετική Συνομοσπονδία, καθώς και η Βουλγαρία και η Ρουμανία που εντάχθηκαν στην ΕΕ την 1η Ιανουαρίου 2007.

Σήμερα 47 χώρες (τελευταία χώρα που έγινε αποδεκτή ήταν το Καζακστάν το Μάρτιο του 2010) συμμετέχουν στη διαδικασία της Μπολόνιας, καθώς έχουν εκπληρώσει τις προϋποθέσεις και διαδικασίες προσχώρησής τους. Οι χώρες που αποτελούν μέρη της ευρωπαϊκής πολιτιστικής σύμβασης, η οποία υπογράφηκε στις 19 Δεκεμβρίου 1954 υπό την αιγίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης, είναι επιλέξιμες για να γίνουν μέλη, εφόσον διακηρύξουν την πρόθεσή τους να εφαρμόσουν το στόχο της διαδικασίας της Μπολόνιας στο σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσής τους. Οι αιτήσεις προσχώρησής τους πρέπει να περιλαμβάνουν πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο θα εφαρμόσουν τις εν λόγω αρχές και στόχους.

Ο Ευρωπαϊκός Χώρος Ανώτατης Εκπαίδευσης

Η διαδικασία της Μπολόνιας εγγράφεται στους στόχους της στρατηγικής της Λισσαβόνας. Ο Ευρωπαϊκός Χώρος Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΧΑΕ)⁴, έθεσε ως καταληκτική ημερομηνία υλοποίησης του το 2010 στοχεύοντας στην ενίσχυση:

- της διακρατικής και διαπανεπιστημιακής συνεργασίας για τη Διασφάλιση της Ποιότητας,

³

http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/MDC/PRAGUE_COMMUNIQUE.pdf

⁴ http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/Bologna_booklet.pdf

- της κινητικότητας των φοιτητών, καθηγητών και ερευνητικού προσωπικού μέσω της καθιέρωσης ενός συστήματος πιστωτικών μονάδων,
- της διεθνούς και ευρωπαϊκής αναγνωρισιμότητας και συγκρισιμότητας των πτυχίων, μέσω της υιοθέτησης ενός συστήματος δύο επιπέδων σπουδών (προπτυχιακό / μεταπτυχιακό)
- της απασχόλησης
- της αύξησης της ελκυστικότητας των ευρωπαϊκών συστημάτων
- της Ευρωπαϊκής διάστασης της Ανώτατης Εκπαίδευσης

Οι τρεις νέοι άξονες δράσης που τέθηκαν στην Πράγα το 2001 έδωσαν έμφαση στην ενίσχυση της κοινωνικής διάστασης της Ανώτατης Εκπαίδευσης και με το Ανακοινωθέν της Πράγας προέβαλαν την αναγκαιότητα:

- ανάπτυξης της δια βίου μάθησης ως απαραίτητου στοιχείου οικοδόμησης του EXAE και της Ευρώπης της Κοινωνίας και της Οικονομίας της Γνώσης
- συμμετοχής των ΑΕΙ και φοιτητών ως ενεργών και εποικοδομητικών εταίρων στην προσπάθεια εγκαθίδρυσης και σχηματισμού του EXAE
- προώθησης της ελκυστικότητας του EXAE για τους φοιτητές από την Ευρώπη και από άλλες περιοχές του κόσμου

Εξειδικεύοντας στο Ανακοινωθέν του Βερολίνου το 2003⁵, περιλαμβάνεται ένας νέος επιπλέον άξονας δράσης, ο δέκατος, που αναφέρεται στην εισαγωγή του τρίτου κύκλου σπουδών (διδασκαλικά σπουδές) και τη σύνδεση του EXAE με τον Ευρωπαϊκό Χώρο Έρευνας.

Στο Ανακοινωθέν του Μπέργκεν το 2005⁶ υποστηρίχτηκε εν νέου ότι η Ανώτατη Εκπαίδευση τελεί υπό δημοσία ευθύνη και ότι ο EXAE πρέπει να οικοδομηθεί με τις

5

http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/MDC/Berlin_Communique1.pdf

6

http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/MDC/050520_Bergen_Communique1.pdf

αρχές της ποιότητας, της διαφάνειας και της ίσης πρόσβασης. Στη κατεύθυνση αυτή προτείνεται στα κράτη να προχωρήσουν στη δημιουργία Πλαισίων Προσόντων.

Δύο χρόνια αργότερα, το 2007, με το Ανακοινωθέν του Λονδίνου⁷ για πρώτη φορά δημιουργείται μια νομική οντότητα, το Ευρωπαϊκό Μητρώο για τη διασφάλιση ποιότητας με σκοπό να καταχωρήσει τους φορείς ποιότητας των κρατών που θα συμμορφώνονται με τα ευρωπαϊκά πρότυπα και οδηγίες και συνεπώς θα νομιμοποιούνται να δραστηριοποιούνται στον Ευρωπαϊκό χώρο ανώτατης εκπαίδευσης που εκείνη τη χρονική στιγμή έφτασε τα 46 συμμετέχοντα κράτη.

Με ορίζοντα το 2020

Στον πυρήνα της διακήρυξης της Μπολόνιας υπάρχει η αποφασιστικότητα των κρατών που συμμετέχουν να πετύχουν μέχρι το 2010 να προσαρμόσουν τα συστήματα ανώτατης εκπαίδευσης έτσι να παρουσιάζουν περισσότερο ομογενοποιημένη μορφή και τα πτυχία που απονέμουν να είναι περισσότερο κατανοητά. Μια συνηθισμένη παρανόηση είναι ότι σύμφωνα με τη Μπολόνια η διάρκεια των τριών κύκλων έχει καθοριστεί με αυστηρό τρόπο.

Στην πραγματικότητα αυτό που αναφέρεται είναι ότι ο πρώτος κύκλος θα πρέπει να έχει ελάχιστη διάρκεια τριών ετών, για το δεύτερο κύκλο απαιτούνται 60 – 120 μονάδες ECTS ενώ ο τρίτος έχει αφεθεί σε μεγάλο βαθμό στην αρμοδιότητα των Πανεπιστημίων. Αυτές οι θέσεις αποτυπώνονται καλύτερα στα υπό δημιουργία Πλαίσια Προσόντων όπου οι τρεις κύκλοι περιγράφονται με γενικούς περιγραφικούς δείκτες που βασίζονται σε μαθησιακά αποτελέσματα και πιστωτικές μονάδες. Έτσι ο μεν πρώτος κύκλος θα πρέπει να αποτελείται από 180 – 240 πιστωτικές μονάδες, ενώ ο δεύτερος από 60-120. Συμπληρωματικά, το Παράρτημα Διπλώματος που αναπτύχθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Συμβούλιο της

7

http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/MDC/London_Communique18_May2007.pdf

Ευρώπης και την UNESCO είναι ένα ατομικό έγγραφο που συνοδεύει τους εθνικούς τίτλους παρέχοντας επί πλέον πληροφορίες για το περιεχόμενο των σπουδών.

Σίγουρα δεν μπορούμε να καυχηθούμε ότι όλοι οι φιλόδοξοι στόχοι που τέθηκαν από τη διαδικασία της Μπολόνιας έχουν επιτευχθεί. Στις δύο τελευταίες συναντήσεις των Υπουργών που πραγματοποιήθηκαν στη Leuven/Louvain-la-Neuve⁸ του Βελγίου τον Απρίλιο του 2009 και στη Βιέννη⁹ της Αυστρίας το Μάρτιο του 2010, έγινε ένας απολογισμός των μέχρι στιγμής επιτευγμάτων και τέθηκαν οι στόχοι της επόμενης δεκαετίας.

Βασική παράμετρος για τα χρόνια που έρχονται θα είναι η πραγμάτωση μιας Ευρώπης γνώσης που θα στηρίζεται στη δημιουργικότητα και την καινοτομία. Έχοντας να αντιμετωπίσει ένα πληθυσμό που γηράσκει, η ήπειρός μας μπορεί να πετύχει σε αυτή την προσπάθεια μόνον αν μεγιστοποιήσει το ταλέντο και τις ικανότητες όλων των πολιτών παρέχοντας τους δυνατότητες δια βίου μάθησης και διευρύνοντας τη συμμετοχή στην ανώτατη εκπαίδευση. Η παγκοσμιοποίηση και οι επιταχυνόμενες τεχνολογικές αλλαγές θέτουν νέες προκλήσεις στην παροχή και στην τυπολογία της γνώσης. Η εξατομικευμένη μάθηση και η κινητικότητα θα βοηθήσει στους φοιτητές να αναπτύξουν τις ικανότητές που τους είναι απαραίτητες σε μια ευμετάβλητη αγορά εργασίας και θα τους ενδυναμώσει έτσι ώστε να καταστούν ενεργοί και υπεύθυνοι πολίτες.

Σήμερα οι κοινωνίες μας αντιμετωπίζουν τα αποτελέσματα μιας παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Προκειμένου να επιτύχουμε μια αειφόρο οικονομική ανάκαμψη και ανάπτυξη η Ευρωπαϊκή ανώτατη εκπαίδευση θα πρέπει να στραφεί στην καινοτομία στη βάση της συνεργασίας εκπαίδευσης και έρευνας σε όλα τα επίπεδα. Η επένδυση στην ανώτατη εκπαίδευση είναι κεφαλαιώδους σημασίας αν θέλουμε να πετύχουμε την πολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη των κοινωνιών μας.

⁸ http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/conference/documents/Leuven_Louvain-la-Neuve_Communique_April_2009.pdf

⁹ http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/2010_conference/documents/Budapest-Vienna_Declaration.pdf

Συνοπτικά, σύμφωνα με το Ανακοινωθέν, η ανώτατη εκπαίδευση με ορίζοντα το 2020 θα πρέπει να έχει ως προτεραιότητες την ενίσχυση:

- Της κοινωνικής διάστασης της εκπαίδευσης, δίνοντας έμφαση στην ισότητα ευκαιριών για όλους
- Της ενδυνάμωσης της δια βίου μάθησης, μέσω τη δημιουργίας πλαισίων επαγγελματικών προσόντων
- Της παροχής των απαραίτητων γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων που θα χρειαστούν για την εύρεση εργασίας και την επαγγελματική ανέλιξη
- Της εξατομικευμένης μάθησης
- Της σύνδεσης με την έρευνα και την καινοτομία
- Της ευκολίας πρόσβασης και την αύξηση της κινητικότητας

Οι υπουργοί δεσμεύτηκαν ότι η Ανώτατη Εκπαίδευση θα πρέπει να παραμείνει δημόσια πολιτική και παρά τις αντίξοες οικονομικές συνθήκες τα Πανεπιστήμια θα πρέπει να συνεχίσουν να έχουν τους απαραίτητους πόρους μέσα σε ένα πλαίσιο θεσμοθετημένο και επιβλεπόμενο από την Πολιτεία. Η Ανώτατη Εκπαίδευση είναι η κινητήρια δύναμη για την κοινωνική, την οικονομική ανάπτυξη και την καινοτομία σε ένα κόσμο που όλο και περισσότερο καθοδηγείται από τη γνώση. Θα πρέπει λοιπόν να ενισχυθεί η κοινωνική διάσταση έτσι ώστε να δίδονται ίσες ευκαιρίες για ποιοτική εκπαίδευση ιδιαίτερα σε πληθυσμιακές ομάδες που σήμερα υστερούν σε εκπροσώπηση.

Τα Πλαίσια Προσόντων Ανώτατης Εκπαίδευσης (QF – ΕΗΕΑ) και το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων (EQF)

Η δημιουργία Εθνικών Πλαισίων Προσόντων (ΕΘΠΠ) δεν μπορεί να είναι ολοκληρωμένη αν δεν συμπεριληφθούν και τα αποτελέσματα των εργασιών για τη θέσπιση του Ευρωπαϊκού Χώρου για την Ανώτατη Εκπαίδευση που προβλέπουν και τη θέσπιση Πλαισίων Προσόντων Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Το EQF είναι πλήρως συμβατό με το πλαίσιο προσόντων για την Ανώτατη Εκπαίδευση που θέσπισε η Διαδικασία της Μπολόνιας αφού οι περιγραφικοί δείκτες του EQF στα επίπεδα 5-8 αναφέρονται στους περιγραφικούς δείκτες της Ανώτατης Εκπαίδευσης που συμφωνήθηκαν στα πλαίσια της Διαδικασίας της Μπολόνιας. Ωστόσο, η διατύπωση των περιγραφικών δεικτών επιπέδων του ΕΘΠΠ διαφέρει από τους περιγραφικούς δείκτες επιπέδων της Μπολόνιας, οι οποίοι αναπτύχθηκαν ειδικά για τις ανάγκες της Ανώτατης Εκπαίδευσης γιατί, ως πλαίσιο δια βίου μάθησης, το ΕΘΠΠ αφορά και την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση και το περιβάλλον εργασίας, ακόμη και στα υψηλότερα επίπεδα.

Στον πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνεται η σχέση ανάμεσα στα δύο πλαίσια.

QF EHEA	EQF
46 χώρες	32 χώρες
Μετα-πλαίσιο (meta framework) που καλύπτει τον Ευρωπαϊκό Χώρο Ανώτατης Εκπαίδευσης	Πλήρες μετα-πλαίσιο (overarching and comprehensive) δια βίου μάθησης που καλύπτει και την ανώτατη εκπαίδευση
3 κύκλοι και ο ενδιάμεσος (σύντομος) κύκλος	8 επίπεδα (τα 5-8 είναι συμβατά με τους περιγραφικούς δείκτες του QF EHEA)
Καλύπτει πλαίσια και προσόντα (τίτλους)	Κάθε τύπο μάθησης
Μαθησιακά αποτελέσματα	